

Predmet: Zvornik II (Branko Grujić i Branko Popović)

Broj predmeta: K.V.br.6/08.

Glavni pretres: 05.11.2010.

Izveštaj: Slavica Jovanović i Nataša Kandić, punomoćnice oštećenih

Dopuna odbrane optuženog Branka Grujića

Izjašnjavajući se na preciziranu optužnicu Tužilaštva za ratne zločine od 28.10.2010. godine optuženi Branko Grujić rekao je da se ona vrlo malo razlikuje od prethodne dve optužnice, i da tužilac ničim nije dokazao da su optuženi radnje koje im se stavljaju na teret preduzeli po prethodnom dogovoru. Ukazuje da je jasno da su radnje iseljavanja i zatvaranja muškaraca meštana Muslimana vršene po naredbi komandanta brigade *Birač* Svetozara Andrića.

Dopuna odbrane optuženog Branka Popovića

Optuženi Branko Popović kaže da je precizirana optužnica doneta na osnovu nepotvrđenih podataka i bez dokaza. Svi meštani Diviča, bez razdvajanja, upućeni su prema Kaknju, a na sve što se njima kasnije dešavalo nije bilo uticaja političkih i vojnih struktura u Zvorniku. Priznaje da je potpisao potvrdu za razmenu muškaraca zarobljenih na Bijelom Potoku, ali to je učinio sa namerom da ti ljudi što pre budu razmenjeni. U vreme iseljavanja stanovnika sela Kozluk i Skočić nije obavljao komandnu dužnost, niti je imao vlast u Zvorniku, te za to i ne snosi odgovornost. Abdulahu Buljubašiću *Bubici* i njegovoj ženi nije mogao da pomogne jer je njega uhapsila policija, a Jasna Buljubašić mu to nije rekla, mada je svakodnevno dolazila i molila za pomoć.

Završna reč zamenika tužioca za ratne zločine Milana Petrovića

Zamenik tužioca je istakao da je ovo suđenje jedno od najsloženijih suđenja iz domena krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Od ukupno osam inkriminiranih radnji, sve se stavljaju na teret optuženom Branku Popoviću, dok se tri od njih stavljaju na teret i optuženom Branku Grujiću.

Rad pravosudnih organa Republike Srbije na otkrivanju i istraživanju ratnih zločina počinjenih na teritoriji opštine Zvornik počeo je 1994. godine u Okružnom sudu u Šapcu, a 1996. godine i istragom Tužilaštva Haškog tribunala, koja je vođena prvenstveno protiv optuženih Branka Grujića i Branka Popovića. Događaji obuhvaćeni optužnicom desili su se na teritoriji opštine Zvornik, koja je u tom periodu bila zahvaćena oružanim sukobima koji su se, kao u drugim delovima BiH, od početka 1992. godine, vodili između oružanih formacija muslimanskog i srpskog stanovništva. Oružane snage srpske strane u sukobu uspele su da 8.04.1992. potpuno preuzmu vlast na teritoriji opštine Zvornik. Od kraja 1991. do jula 1992. u opštini Zvornik izdvojile su se dve ličnosti kod kojih se koncentriše politička odnosno vojna moć i uticaj, a to su optuženi Branko Grujić i Branko Popović. Funkcije koje su oni u tom periodu obavljali, ovlašćenja koja su optuženi imali, kao i preplitanje i članstvo u istim organima, omogućavali su im da mogu vladati stvarnim životnim situacijama na način kako su se dogovorili, što se u situacijama opisanim u optužnici i događalo. Optuženi su imali faktičku vlast u svakoj od situacija opisanim u optužnici.

U cilju uspostavljanja potpune kontrole na teritoriji cele opštine Zvornik srpska strana u sukobu je nakon razoružanja meštana sela Divič, 26.05.1992. organizovala njihovo iseljavanje sa

teritorije opštine. Nakon dva neuspešna pokušaja prelaska na teritoriju pod kontrolom muslimanskih oružanih snaga, optuženi su odlučili i pripadnicima TO Zvornik naredili da 174 vojno-sposobnih muškarca Muslimana iz sela Divič, odvoje od žena, dece i starih i zatvore, prvo na fudbalski stadion, pa u upravnoj zgradi Preduzeća *Novi izvor*, a nakon toga u Dom kulture u Čelopeku. Optuženi Popović i Grujić zatvorene taoce posećivali su u zgradi *Novog izvora*, i to prvi da bi se uverili da su zatvoreni, a drugi da bi se sačinio spisak zarobljenih i od istih zahteva lojalnost srpskim vlastima. Tokom mesec dana boravka talaca u DK Čelopek pripadnici TO Zvornik ubili su više od 50 lica, dok je početkom jula 1992. godine 116 taoaca prebačeno u zatvor u zgradi preduzeća *Novi izvor*, gde su boravili do 15.07.1992. godine, kada 83 zarobljenika biva prebačeno u logor *Batković*. Optuženi Grujić i Popović su 1.06.1992. godine, po prethodnom dogovoru i zajedničkoj odluci, nakon razoružavanja i napuštanja sela Klisa, Đulići i drugi, naredili razdvajanje oko 700 meštana tih sela i njihovo zatvaranje u Tehničko-školskom centru u Karakaju. Zbog zatvaranja talaca u potpuno ne odgovarajućoj prostoriji, odmah po zatvaranju, ugušilo se najmanje 8 lica. Do 5.06.1992. godine pripadnici TO Zvornik na razne načine ubili su oko 200 zatvorenih Muslimana, nakon čega su ostali po naređenju optuženih prebačeni u Dom kulture u Pilici. Optuženi su 26.06.1992. godine, po prethodnom međusobnom dogovoru i zajedničkoj odluci, uz pretnju da će biti pobijeni ukoliko ne izvrše naredbu da se isele, izvršili prinudno raseljavanje meštana sela Kozluk i Skočići. Iskazima svedoka potvrđena je i odgovornost optuženog Popovića za zločin prema civilima zatvorenim u zgradi Suda za prekršaje i *Novog izvora* u odnosu na oštećenog Ramiza Smajlovića, za učestvovanje u ubistvu Abdulaha Buljubašića zvanog *Bubica* i devetorice drugih zatvorenih Muslimana, kao i odgovornost za protivzakonito zatvaranje oštećene Spomenke Stojkić. Od završetka rata do sada u primarnim i sekundarnim masovnim grobnicama na teritoriji opštine Zvornik ekshumirano je i identifikovano ukupno 352 lica koja su nakon zarobljavanja na Bijelom Potoku bila zatvorena u Tehničko-školskom centru u Karakaju, a onda u Domu kulture u Pilici. Zamenik tužioca je istakao da su odbrane optuženih sračunate na izbegavanje krivične odgovornosti, jer dovedene u vezu sa izvedenim dokazima pokazuju se kao neistinite.

Završna reč punomoćnice oštećenih Slavice Jovanović

U periodu april-jun 1992. godine na teritoriji opštine Zvornik, srpska strana u sukobu ubila je više od 1500 Muslimana od kojih optužnica pominje njih 800. U to vreme politički i vojno najuticajnije osobe srpske strane u sukobu bili su optuženi Branko Grujić, kao predsednik SDS, Kriznog štaba, Privremene vlade i član Ratnog štaba i Ratnog sekretarijata i Branko Popović, kao komandant Štaba TO Zvornik, na koju je funkciju, suprotno svim pravilima, pod lažnim imenom i činom majora, imenovan odlukom Privremene vlade. Optuženi su sa vođama dobrovoljačkih jedinica iz Srbije dogovarali njihov odlazak i angažman na teritoriji opštine Zvornik. A dobrovoljci, koji su na teritoriji opštine Zvornik ponižavali, mučili, zlostavljali, sakatili i ubijali zatvorene Muslimane, nalazili su se na platnom spisku opštine Zvornik, koju su kontrolisali i odobravalali optuženi. Obrazac postupanja bio je uvek isti: srpska strana u sukobu bi pri pregovorima sa Muslimanima zahtevala predaju oružja obećavajući im de će nakon toga moći da nastave sa dotadašnjim životom. Odmah po oduzimanju oružja usledila su nasumična hapšenja i ubijanja, pljačke i oružani napadi na muslimanska sela, što je dovodilo do koncentracije muslimanskog stanovništva. U Diviču, Bijelom Potoku i Kozluku unapred je bilo pripremljeno sve što je bilo neophodno za prevoz dece, žena i starih i zarobljenih muškaraca, pri čemu su vozači angažovanih kamiona znali gde koga treba da voze. Ovakva sinhronizacija i organizacija delovanja različitih struktura bila je nemoguća bez direktnog učešća i koordinacije optuženih kao

ekspozicija političke i vojne moći u Zvorniku. Nije tačno da policija i TO nisu mogli da kontrolišu postupke dobrovoljaca. Oni su uhapšeni tek kada su ponizili i opljačkali ministra u vladi Republike Srpske, a ne i dok su pljačkali i ubijali Muslimane. Jasno je da su civilne i vojne vlasti u Zvorniku do tada koristile dobrovoljce u svoje ciljeve i da su oni delovali uz njihovu saglasnost i odobrenje. Optuženi odgovaraju za živote ubijenih muškaraca. Ali šta je sa životima njihove dece koja su rasla, a neka se i rađala bez očeva, sa životima njihovih žena koje su bez igrice ičega morale da nastave same, sa životima njihovih roditelja koji u starosti nisu doživeli pomoć i podršku dece koju su odgojili. Svedok Dragan Đokanović rekao je da je svojevremeno članove Privremene vlade upozoravao da će zbog onog što se tada dešavalo u Zvorniku jednog dana odgovarati pred sudom. Taj dan je došao nakon 18 godina. Ovo sudsko veće ima obavezu da sve građane Srbije i Bosne i Hercegovine, a pre svega članove porodica 1500 ubijenih Muslimana, ubedi da je pravda dostižna.

Završna reč punomoćnice oštećenih Nataše Kandić

Završna reč punomoćnice Nataše Kandić je iz perspektive borca za ljudska prava i daje odgovor na pitanje da li je optužnica dokazana i da li je doprinela razjašnjenju događaja u opštini Zvornik u vremenskom periodu koji je njome obuhvaćen. Zamenik tužioca greši kada za srpske oružane snage koristi termin *oružane snage*, budući da je dokazano da su se upravo te snage nalazile na teritoriji Zvornika pre i nakon činenja užasnih ratnih zločina. Zločini se ne događaju izvan konteksta situacije, bez uzroka i određenog perioda pripreme i organizacije akcija kojima se sprovode. Velika je šteta da dokazni materijal koji će nakon ovog suđenja biti dostupan javnosti, nije takav da se na osnovu utvrđivanja krivične odgovornosti optuženih može dobiti deo slike onoga što se tada dešavalo u Zvorniku. Nejasan je stav zamenika tužioca po kome on veći deo odgovornosti za inkriminisane događaje prebacuje na optuženog Branka Popovića, a manji na optuženog Branka Grujića. Zamenik tužioca takođe pogrešno zaključuje da se u slučaju Kozluka i Skočića radi o prinudnom iseljavanju. S obzirom da se radi o isterivanju ljudi iz njihovih kuća i njihovom prebacivanju na teritoriju treće zemlje, radi se o deportaciji, a ne o prisilnom iseljavanju. Prisilno iseljavanje postoji u slučaju iseljenja meštana Divića, ali to tužilac ne obrazlaže svojom optužnicom. Tužilac čak kaže „*nakon postignutog dogovora o dobrovoljnom iseljenju*“. Prosto je neprimerena formulacija za situaciju kada je skoro 5000 ljudi bilo primorano da napusti selo i sve što se sa njima kasnije dešavalo. Svemu tome prethodilo je neko dogovaranje i planiranje postupaka u cilju stvaranja homogene, čisto nacionalne sredine, te stoga ne može biti reči o dobrovoljnom iseljenju. Tužilac pogrešno pominje da su zatvoreni Muslimani iz Tehničko-školskog centra prebačeni u Dom kulture u Pilici zbog nekog nezadovoljstva meštana Karakaja. Treba imati u vidu da se Pilica, na isti način, ponavlja u životima Muslimana i svih nas i 1995. godine. Premeštanje zatvorenika u Pilicu bilo je isplanirano jer je Pilica bila dobra lokacija za ono što se nameravalo učiniti kasnije.

Stav organizacija za ljudska prava kako domaćih tako i inostranih jeste da kod ovakvih teških krivičnih dela nema mesta pominjanju olakšavajućih okolnosti. Nije jasno zašto je optuženi Branko Grujić uzeo državljanstvo Republike Srbije i predao se njenim vlastima i sa kojim ciljem. Svakako je jasno da to nije uzrokovano kajanjem i potrebom da se njegova lična odgovornost utvrdi pred sudom. U ovom suđenju je potvrđeno pravilo da je malo svedoka srpske nacionalnosti spremno da govori o tome šta se događalo, da pomognu na rasvetljavanju događaja, da nisu spremni da priznaju patnju drugih. Retki svedoci kao Dragan Mašanović i Mića Davidović bili su spremni da otvoreno i sa emocijama svedoče o događaju obuhvaćenim optužnicom i onome što je prethodilo. Pogrešno je da se ovaj užasni zločin stavi na teret samo dvojici odgovornih, iako je postupak dokazao da postoje i drugi odgovorni. Mnogi od njih su

sada na slobodi i uspešni građani. Dostojanstvo sa kojim su porodice žrtava pratili ovo suđenje vredno je poštovanja, tim pre što na to nisu uticale ni česte provokacije od strane članova porodica optuženih.

Završna reč oštećenog Mevludina Lupića

Članovi porodica ubijenih pratili su suđenje tokom kojeg su sve vreme slušali o strahotama, mukama i užasima koje su doživeli i kroz koje su prošli njihovi najmiliji, pre nego što su ubijeni. Takođe, slušali su i pokušaje odbrane da sve to opovrgne. Pored optuženih na optuženičkoj klupi nalazi se i bivši režim koji je imao za cilj istrebljenje čitavog jednog naroda. Ovaj postupak ima pravno-istorijski značaj, da omogući da se ni u ovoj ni u drugim zemljama ne ponovi da osobe poput optuženih Grujića i Popovića obavljaju funkcije kojima se upravlja državom, gradom, vojskom ili policijom. Verujemo da je dokazano da su optuženi počinili krivična dela koja im se stavljaju na teret. Optužnicom je dokazano da je tadašnja vlast u Zvorniku na čelu sa Grujićem i Popovićem sve probleme rešavala nasiljem i ubijanjem nedužnog muslimanskog naroda. Članovima porodica ubijenih teško je palo što optuženi ni jednog trenutka nisu pokazali saosećanje sa patnjama porodica ubijenih, a samo je nekolicina svedoka Srba bila spremna da o događajima obuhvaćenim optužnicom svedoči iskreno i istinito. Jedina ispravna odluka može biti samo osuđujuća presuda i da optuženi budu proglašeni krivim po svima tačkama optužnice. I osuda na najveću zaprećenu kaznu od 20 godina, optuženima će dati pravo na život, a pravo na život Muslimanima u opštini Zvornik bilo je ukinuto u aprilu, maju i junu 1992. godine, a to su učinili optuženi Grujić i Popović.

Fond za humanitarnu pomoć